

8. Мультимедійні технології та засоби навчання [Текст] : навч. посіб. / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський ; за ред. академіка НАПН України А. М. Гуржія. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. – 556 с.

9. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 № 1060 «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси (зі змінами)» [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#n13>. – Заголовок з екрана (дата звернення: 27.12.2018).

10. Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Заголовок з екрана (дата звернення: 27.12.2018).

11. Світ літератури: сайт Химинець Адріани Арпадівни [Електронний ресурс] / А. А. Химинець. URL: <http://svitliteraturu.com>. – Заголовок з екрана (дата звернення: 11.01.2019).

12. Словосвіт: персональний сайт учителя української мови та літератури, світової літератури Гарної Світлани Юріївни [Електронний ресурс] / С. Ю. Гарна. URL: <http://garnasveta.wix.com/garna>. – Заголовок з екрана (дата звернення: 11.01.2019).

13. Смирнова Н. А. Сайт учителя як активна среда для взаємодії учителя і ученика в системі медіаосвіти [Текст] / Н. А. Смирнова

// Медіаосвіта 2013 : сб. трудов Международного форума конференций «Медиаобразование 2013» (Москва, 31 октября – 02 ноября 2013 г.) / под ред. И. В. Жилавской. – М. : РИЦ МГГУ им. М. А. Шолохова, 2013. – С. 254–257.

14. Ткачук Г. В. Методика використання освітніх веб-ресурсів у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики [Текст] : монографія / Г. В. Ткачук. – Умань : Видавець «Сочинський», 2011. – 177 с.

15. Толковый словарь терминов понятийного аппарата информатизации образования [Текст] / сост. И. В. Роберт, Т. А. Лавина. – М. : ИИО РАО, 2009. – 96 с.

16. Хміль Н. Педагогічні умови ефективного використання блогів для організації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні інформатики [Текст] [Електронний ресурс] / Н. Хміль // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 7. – С. 138–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_7_23 (дата звернення: 11.01.2019).

17. Яшина Т. С. Оценка качества образовательных веб-сайтов как фактор развития единого информационного образовательного пространства [Текст] : автореф. дисс. на соискание науч. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Т. С. Яшина ; Елец. гос. ун-т им. И. А. Бунина. – Елец, 2005. – 25 с.

Дата надходження до редакції: 14.03.2019 р.

УДК [37. 036: 821. 111] 371. 134

Марина ДОЛМАТОВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

ІНШОМОВНИЙ ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті розкривається роль інішомовних художніх текстів у системі професійної підготовки майбутніх учителів-філологів, аналізуються етапи роботи з оригінальними художніми творами.

Ключові слова: інішомовний художній текст, сприймання, професійна підготовка, етапи роботи з художнім текстом.

В статті раскрывается роль иностранных художественных текстов в системе профессиональной подготовки будущих учителей-филологов, анализируются этапы работы с оригинальными художественными произведениями.

Ключевые слова: иноязычный художественный текст, восприятие, профессиональная подготовка, этапы работы с художественным текстом.

The article reveals the role of foreign literary compositions in the system of teachers' professional training, analyzes the stages of work with original literary texts.

It has been considered that reading foreign literary texts is as a kind of communication in which the reader forms samples and models of behavior; develops the ability to analyze and evaluate, creates the image of the world and himself. The result of communication between the author of the literary composition and the reader is an understanding characterized by the dialogical character and the formation of personal meanings of the reader (M. Bakhtin, Y. Boriev, N. Holland, M. Kagan, etc.).

The author points out that reading and translating foreign literary texts is a powerful means of mastering a foreign language and developing creative capacities of would-be teachers-philologists. It has a significant

influence on the development of humanitarian abilities, which, at the same time, increase the positive motivation for reading. On the whole, this process promotes the enhancement and improvement of personality development.

In organizing the reading of foreign literary texts, four interrelated stages are identified: introductory (motivational), operational-cognitive, control-evaluative, and final (creative). For each of these stages of work, groups of exercises that meet their goals are created. The given system of exercises is aimed at the development of reader's competence.

The author concludes that involving future philological teachers in reading and discussing foreign literary compositions promotes their aesthetic attitude towards the art of the word and enriches the emotional experience, which is an excellent foundation for their future professional activities.

Key words: *foreign literary text, perception, professional training, stages of work at literary texts.*

Постановка проблеми. У кожного народу мова своєрідна і незрівнянна, але спільним для всіх мов є те, що вони виражають думки і почуття людини, а отже, несуть у собі творче начало. Художній зміст слова реалізується в мові художньої літератури, яка як репрезентант людської культури здатна виховати особистість.

Залучення людини до літературних творів сприяє тому, що її почуття, погляди, потреби набувають нового змісту, відповідної естетичної форми. Це відбувається за умов, коли художній текст стає засобом формування естетичного ставлення до дійсності, що передбачає розвиток здібностей, сприймання, смаку, інтересів.

Багатоаспектний і багаторівневий характер художнього твору зумовлює його поліфункціональність і можливість використання на всіх етапах методичної підготовки вчителя-словесника, що сприяє реалізації освітньої, виховної, розвивальної та практичної цілей навчання.

Читання і переклад іншомовних художніх текстів – вагомий засіб оволодіння майбутніми вчителями-філологами іноземною мовою та розвитку їх творчих задатків.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Займаючи чільне місце в методиці викладання іноземних мов у вищій школі, проблема навчання читання художніх творів в оригіналі пов'язана з такими аспектами процесу іншомовного читання: розглядом читання художнього тексту як засобу розширення мовних знань студентів із метою вдосконалення усного мовлення (Ю. Борисов, В. Важеніна, Е. Вільялон, Л. Карпенко, В. Матвейченко, С. Тер-Мінасова та ін.); застосуванням естетико-стилістичного аналізу художнього тексту (Т. Ніфака); відбором художніх текстів (Т. Левіна, Т. Михайлюкова, Н. Селіванова, Л. Смелякова, Н. Трубіцина та ін.); смисловою інтерпретацією художніх текстів (М. Вавилова, Т. Виниковецька, О. Дуепенко та ін.); формуванням соціокультурної компетенції в процесі читання творів художньої літератури (Л. Рудакова); використанням художніх творів у навчанні писемного мовлення (Т. Глазунова, Г. Янісів); удосконаленням уміння читати (Н. Шарова, Ф. Проус, М. Свен, М. Уест та ін.).

Однак психолого-педагогічні та методичні дослідження з питань підготовки майбутнього вчителя-філолога свідчать про те, що у процесі навчання іноземної мови у ЗВО, на жаль, читання іншомовних художніх текстів не займає належного місця навіть на гуманітарних факультетах.

Підміна сприймання образно-емоційних начал у художньому тексті понятійно-логічним, прагматичним підходом сприяє формуванню в студентів вузькопрактичного підходу до тексту іноземною мовою лише як до «навчального матеріалу». У цьому випадку студенти не відчують краси та виразності художньої мови, не розуміють феномену образності, не сприймають художній текст у єдності змісту та форми. Як наслідок – у них створюється враження про відсутність здібностей до іноземної мови, неадекватність дійсної роботи і втрачається віра у свої можливості.

Варто зауважити, що значення занять з іноземної мови, побудованих на вивченні й аналізі прозових творів зарубіжної літератури та, особливо, поетичних, завдяки їх тонкому естетичному впливу важко переоцінити.

Таким чином, соціальна й педагогічна значимість проблеми, її актуальність та недостатня розробленість у науковій літературі, а також потреба ЗВО в таких дослідженнях зумовили вибір **теми статті** – розкриття ролі іншомовних художніх творів у системі професійної підготовки майбутніх учителів-філологів.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні читання іншомовних художніх творів розглядається як форма спілкування, у процесі якого в читача-студента формуються зразки і моделі поведінки, розвиваються мислення, здатність до аналізу й оцінки, складається образ світу і самого себе. Результатом спілкування автора художнього твору і читача є розуміння, яке характеризується діалогічним характером та породженням особистісних смислів читача (М. Бахтін, Ю. Борев, Н. Голланд, М. Каган та ін.).

Зважаючи на вищезначене, неабиякого значення набуває можливість прочитати художній твір в оригіналі, вловити всі особливості й відтінки мови автора, зрозуміти текст особисто, без посередництва перекладача. Крім того, ознайомлення із художньою літературою іноземною мовою значно впливає на розвиток гуманітарних здібностей, що водночас підсилює позитивну мотивацію до читання. Загалом цей процес сприяє активізації й удосконаленню розвитку особистості.

Вивчаючи іноземну мову у ЗВО, студенти ознайомлюються з культурою певної країни, ціннісними реаліями та нормами поведінки в іншомовному середовищі, кращими зразками художньої творчості, які збагачують їхній досвід, а також допомагають краще засвоїти культуру свого народу.

У процесі виховання майбутнього педагога-філолога необхідно враховувати естетичну природу літератури як засобу мистецтва слова. У художніх текстах як витворах мистецтва ідея розвивається в динаміці образів, а тому все багатство літератури може бути засвоєним за умови емоційного сприймання, цілеспрямованого читання й аналізу.

Загальновідомо, що успішність реалізації вимог програми щодо формування іншомовної компетенції студентів на основі читання залежить не лише від вибору художніх англомовних текстів та визначення найбільш адекватної організаційної форми роботи з ними, але й від правильно складених / підібраних вправ, послідовності їх застосування, кількості, обсягу, місця виконання тощо.

Вправи для читання та аналізу художніх текстів корелюють із такими етапами навчальної діяльності: 1) вступним мотиваційним; 2) операційно-пізнавальним; 3) контрольно-оцінним [4, с. 182–183].

Визначення етапів навчальної діяльності ґрунтується на положеннях теорії П. Гальперіна про те, що в кожній дії людини є орієнтовна, виконавча і контрольна частини [2]. Оскільки навчальною діяльністю студентів у нашому дослідженні є читання художніх творів, то визначені Л. Фрідманом етапи навчальної діяльності перенесемо на процес навчання читання іншомовних оригінальних художніх текстів.

У процесі читання художнього твору студенти залучаються до самостійної творчої діяльності шляхом вилучення імпліцитної інформації, порівняння авторського стилю та літературної епохи, встановлення емпатії з автором, визначаючи особистісний смисл твору та проблем, порушених у ньому тощо. Це зумовлює необхідність застосування нами четвертого, заключного етапу організації роботи з художнім англійським текстом, який визначають як творчий етап [5, с. 21], що сприяє реалізації практичної, когнітивної, емоційно-розвиваючої та виховної цілей навчання на заняттях з іноземної мови у ЗВО.

Таким чином, в організації читання художніх текстів майбутніми вчителями-філологами на заняттях з англійської мови виділяємо чотири взаємопов'язані етапи: *вступний (мотиваційний), операційно-пізнавальний, контрольньо-оцінний та заключний (творчий)*. Для кожного із цих етапів роботи мають бути створені групи вправ, що відповідають їх цілям.

Метою *вступного мотиваційного етапу* є активізація фонових знань уяви та естетичного інтересу студентів, стимулювання діяльності мислення, створення мотиваційної готовності до сприйняття художнього англійського тексту.

Варто зауважити, що сприйняття художнього твору, ставлення до нього, яке виникає у читача в процесі читання, залежить від його прагматикону, тезаурусу, особистих уподобань тощо – тобто тих чинників, які корелюють із рівнем розвитку читацької компетенції. Першим етапом сприйняття художнього тексту є його «включення» в певний парадигматичний ряд – контекст епохи, національної традиції, літературного напрямку, жанру та автора на основі характерологічних ознак або маркерів – сукупності зовнішніх ознак художнього твору (видавництво, вказівки автора, формулювання заголовка тощо). Вищезазначене передбачає наявність фонових знань студентів – естетичних, літературознавчих, соціокультурних та ін.

Основною метою *операційно-пізнавального етапу* організації навчальної діяльності є формування естетичних потреб та інтересів студентів, розвиток емоційно-чуттєвої сфери, збагачення мовно-естетичного тезаурусу, а також вироблення навичок сприймання художніх текстів.

Операційно-пізнавальний етап – це власне процес читання художнього англійського тексту. Для того, щоб зробити цей процес цілеспрямованим, студентам дається комунікативна настанова, яка корелює з обраною викладачем організаційною формою роботи із твором. Очевидно, у процесі застосування різних організаційних форм роботи комунікативна настанова буде варіюватися, що зумовлюється різним «регістром» розуміння художнього тексту [1, с. 93]. На думку психологів, ступінь розуміння художнього твору залежить від швидкості та правильності орієнтування читачів у часі та місці дії, швидкості визначення головного героя твору тощо. Означені настанови допомагають виробити «стратегію розуміння», спрямовуючи увагу читачів на одиниці тексту, значущі в тому або іншому відношенні для його осмислення. Така робота із художнім англійським

текстом сприяє формуванню естетичного інтересу студентів завдяки задоволенню потреби в естетичних переживаннях (потреба в новій, цікавій, захоплюючій, емоційно забарвленій інформації; прагнення до розширення знань про країну, мову якої вивчається, її культуру, побут, традиції тощо). Унаслідок задоволення мотивів у процесі читання у студента-читача виникають певні емоції, які водночас мобілізують процес проникнення у смисловий зміст твору, що передбачає його розуміння на семантичному, метасеміотичному та метаметасеміотичному рівнях. На цьому етапі здійснюється осмислення художнього тексту як складної структурної єдності системи взаємодіючих елементів, що слугують розкриттю комунікативного наміру автора.

Метою *контрольно-оцінного етапу* є контроль розуміння художнього англійського тексту на семантичному, метасеміотичному і метаметасеміотичному рівнях; формування оцінних здібностей студентів та навичок інтерпретації художніх творів [3].

На семантичному рівні відбувається аналіз усіх можливих мовних аспектів даного тексту: лексики, морфології, синтаксису та рецепції «змістової» і «смислової» інформації. Для перевірки розуміння художнього тексту на метасеміотичному рівні використовується група вправ, спрямованих на оволодіння виражальними засобами мови та розуміння предметного змісту твору. На найвищому метасеміотичному рівні відбувається досягнення та сприймання глибинного змісту твору – досягнення взаємодії тексту художньої літератури і студентів, подальший розвиток їх мовної свідомості, мовленнєвої діяльності та емоційно-оцінної сфери.

Контролю підлягають не лише розуміння теми тексту, комунікативного задуму автора та його оцінка читачем, але й рівень сформованості вмінь, необхідних для визначення цих компонентів. Так, уміння адекватно розуміти естетичний та соціокультурний потенціали сприяє розвитку навичок вести діалог із художнім текстом, що допомагає більш глибокому проникненню в його смисл.

Заключний (творчий) етап має на меті розвиток творчого потенціалу студентів-філологів. На цьому етапі вдосконалюються вміння творчого переосмислення тексту на основі власних оціночних критеріїв, реалізується пошук продуктивних нестандартних рішень, що водночас потребує нових прийомів роботи із художнім твором, які можуть забезпечити активну діяльність юнаків та дівчат. Самостійність і творчий характер роботи з текстом полягає в тому, що студенти внаслідок активної переробки змістової інформації самостійно виокремлюють нове, експліцитно не виражене в тексті знання, використовуючи при цьому евристичний пошук рішення комунікативної задачі.

Висновки. Отже, читання оригінальних художніх творів на заняттях з іноземної мови на філологічних факультетах передбачає застосування різних навчальних дій, спрямованих на розвиток особистості. Воно покликане сформувати навички слухання, вразного й емоційного читання, говоріння та письма, уміння спостерігати і добирати виражальні засоби мови, виокремлювати їх ознаки, сприймати текст у єдності змісту і форми. Залучення майбутніх учителів-філологів до читання та обговорення творів іншомовної художньої літератури сприятиме вихованню в них естетичного ставлення до мистецтва слова, розвиткові почуттєвої сфери, збагаченню емоційного досвіду, що є неабияким підґрунтям для їхньої майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вдовіна Т. О. Методика навчання майбутніх учителів іноземної мови читання англійських художніх текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Т. О. Вдовіна ; Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2003. – 282 с.
 2. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П. Я. Гальперин // Исследование мышления в советской психологии. – М. : Наука, 1966. – С. 236–277.
 3. Долматова М. П. Процес естетичного розвитку студентів засобами мистецтва слова на заняттях

з іноземної мови / М. П. Долматова, В. І. Ярешко // Проблеми мистецької освіти : збірник науково-методичних статей. – Ніжин : В-во НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – Вип. 6. – С. 142–148.
 4. Фридман Л. М. Педагогический опыт глазами психолога: книга для учителя / Л. М. Фридман. – М. : Просвещение, 1987. – 224 с.
 5. Яковлева Л. Н. О некоторых особенностях преподавания немецкой литературы в контексте межкультурной дидактики / Л. Н. Яковлева // Иностранные языки в школе. – 1998. – № 5. – С. 20–25.

Дата надходження до редакції: 15.04.2019 р.

УДК 81:130.2

Олена ЗЕЛЕНЬСКА,
 доктор педагогічних наук,
 професор кафедри іноземних мов
 і культури фахового мовлення
 Львівського державного університету
 внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО КУЛЬТУРУ ІНШОМОВНОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ У НЕЛІНГВІСТИЧНІЙ МАГІСТРАТУРІ

У статті розглядається одна з обов'язкових вимог до підготовки здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» у нелінгвістичній магістратурі – володіння іноземною мовою як засобом ділового спілкування. Встановлюється, що важливим компонентом іноземного ділового спілкування є його культура, яка охоплює культуру мови, культуру мовленнєвої поведінки, культуру мислення, правила, норми і форми поводження в процесі взаємодії, етикет ділових відносин, культурні особливості партнерів спілкування.

Ключові слова: нелінгвістична магістратура, здобувач вищої освіти освітнього рівня «магістр», ділова іноземна мова, культура іноземного ділового спілкування, компетентнісний підхід, компетенція.

В статті рассматривается одно из обязательных требований к подготовке соискателей высшего образования образовательного-квалификационного уровня «магистр» в нелингвистической магистратуре – владение иностранным языком как средством делового общения. Установлено, что важным компонентом иноязычного делового общения является его культура, которая охватывает культуру языка, культуру речевого поведения, культуру мышления, правила, нормы и формы поведения в процессе взаимодействия, этикет деловых отношений, культурные особенности партнеров общения.

Ключевые слова: нелингвистическая магистратура, соискатель высшего образовательного-квалификационного уровня «магистр», деловой иностранный язык, культура иноязычного делового общения, компетентностный подход, компетенция.

The article deals with one of the obligatory requirements for the preparation of higher education graduates of the educational-qualification level «Master» in a non-linguistic magistracy.

One of the necessary demands to training the future masters taking the non-linguistic Master's course is their command of the foreign language as the means of business communication. Taking into consideration the aims of teaching the business foreign language one of the leading methodical principles of its teaching is the principle of the practical (communicative) orientation.

The important component of foreign language business communication is its culture that embraces language culture, culture of speech behaviour, culture of thinking, rules, norms and forms of behaviour in the process of interaction, etiquette of business relations, and the cultural peculiarities of the communication partners. Having only a good command of the foreign language cannot secure its usage of a means of international communication.

It is also necessary to be acquainted with culture of the people whose language you study, with their mentality, traditions, customs, mode of life, social behaviour, etc.